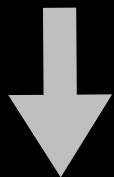

Aan

Adres onjuist?

- Verhuisd
- Overleden
- Onbekend

Graag retour
Boekhandel
Weteringschans 177
1017 XD Amsterdam

TNT Post
Port betaald
Port payé
Pais-Bas

BOEKHANDEL SCHIMMELPENNINK

ZOMER **BODE**

Burger King

Was er een tijd dat ik hier boven stond,
mijn mond vol Proust en Bloem, mij hoor je niet,
niet meer. Wat heeft het nog voor zin om in
een taal te denken die geen tanden heeft?
Ik sta alleen. Mijn woorden zijn naar god.

Dus slof ik door de leeszaal van de straat
en blader maar wat door de Burger King,
gewoon, omdat ik leef, omdat ik hopeloos
eenvoudig eet en straks vanzelf vertrek.
- Als deze wanhoop ons Walhalla is,

als hier het echte leven staat te lezen,
mij best, ik zag genoeg. In dit verhaal
betaal je met jezelf, niet eens bedroefd,
eerder verbaasd dat alles wat zo laag
en lelijk is zo sterk en stevig staat.

Menno Wigman, Uit: 'Zwart als kaviaar', 2001.

De Bode is het
huisorgaan van
Boekhandel**Schimmelpennink**
Weteringschans 177
1017 XD Amsterdam
Telefoon 020-6230961www.schimmelpennink.nl**Medewerkers**Peter Blok
Mirjam Gerretzen
Stan Meuwese
Jan Melkert
Joop Quint
Ton Schimmelpennink
Frans Schouten
Arend Schulp
Ton Vink
Frans Woolhuis**Oud Medewerkers**

Marianne, Aaldering, Sam Alena, Martin van Amerongen, Govert Anschutz, René Appel, Chris Buijens, Bert Barends, Gans Bauer, Binnert de Beaufort, Dirk van Beek, Ronald Beundersman, Jan Beijerinck, Henk de Boerje, Joanna Blaise, Peter Blok, Kees Bijlveen, André Boeke, Sandra Boevena, Martin Boomsma, Ad van der Borst, Hanny Boumans, Ina Brekelmans, Anne Bolhuis, Alfred van Cleef, Cees Cruson, Hans van Daalen, Rinke van Daalen, Ger Dekker, Bianca van Dillen, Floris Dogterom, Pieter van Douen, Laura Emmelkamp, Gerard Franzen, Arend Evenhuis, Marie Everaert, Thor Faber, Tiny Fischer, Sjoerd Fortuin, Lex Goos, Karin Groen, Nel Groen, Joris van Grooten, Marjolijn de Groot, Roy Haarms, Hein ten Harmsen van der Beek, Kees Heldoort, Cary Hendrik, Jacques Hendrickx, Jos van Hest, Joram Hoekman, Klaus Hoekman, Ybo Houtman, Manieke Holten, D. Hooger, Hein van de Hoest, Ybo Houtman, Mirjam Hulfener, Willem Jaegers, Willem Jansen, Ellen Jansen, Jasper Jobis, Jan de Jong, Simone Jong, Ineke Jonge, Jan Jumelet, Ady Kaiser, Yves van Kempen, Maarten Kloos, Jacques Kluis, Maarten Koningbergen, Toon Kool, Willem Koperdraat, Gerrit Korhals Altes, Debbie Kowske, Rindert Kramhout, Michel Krielaars, Lideke Kruizinga, Alexander Lagaaij, Sjanneke Lagharwitz, Bente Helene van Lambalgen, Rita de Leeuw, Caroline Ligthart, Saskia van Loenen, Nico de Looij, Peter Lutz, Gans Luijckx, Fatima van der Maas, Lesli van Mallek, Harriette Maasboom, Peet van der Meer, Nienke Meester, Jan Melkert, Kaspar Mengelberg, Jan van Mersbergen, Stan Meuwese, Johan van der Meulen, Doesjka Meijiang, Ben Mol, Wijaand Mulder, Ad van der Meulen, A.M. Neut, Jan de Nijs, Hamme Oda, Job van Oel, Justus van Oel, Saskia Oude Kotte, Annelke Oude, Ricky Oig, Carla Pelgrim, Chaija Pross, Joop Quint, Jan van Raamsdonk, Alexander Reekers, Manieke de Rieker, Marie Roelofs, Thea Roth de Hoog, Carianne Schellevis, Ageth Scherphuis, Pleun Schimmelpennink, Milou Schimmelpennink, Ton Schimmelpennink, Arend Schulp, Hugo Schat, Frans Schouten, Lidwien Schweitzer, Kien Seelreeps, André Snaar, Sophie Spaan, Ted Twaalf, Olivier Stam, Mariel Steegstra, Tjardine Sijtsma, Lida en Maarten Sprenger, Dorothea Takkenberg, Erika Veld, Frans van de Ven, Thomas Verboeg, Martijn Verbrugge, Eric Verme, Marcel Verreck, Mirjam de Veth, Diet Verschoor, Ton Vink, Jan Visser, Berry Vorstenbosch, Simon de Vries, Nickele Vuyk, Marijke van der Wal, Jacob van der Wel, Ben Weller, Marius v.d. Westeringh, Frans Woolhuis, Hans van Zijl, Jan van Zilverden, Sieger van der Zwag, Ben Zwaal, Erik van Zwan

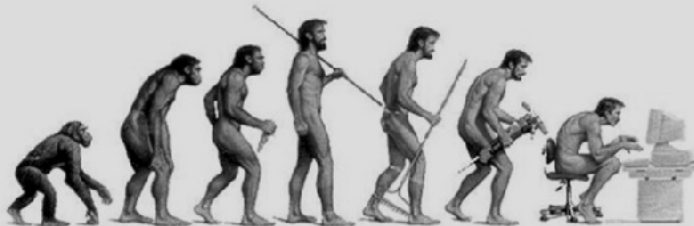
Omslag
Geplukt van internet

Zo lees je nog eens wat

Algemeen wordt aangenomen dat rechtse blanke mensen een lager IQ hebben dan linkse blanke mensen. Wetenschappelijk is dit ook aangetoond, meerdere malen zelfs. Maar men heeft nooit goed kunnen achterhalen hoe dat komt. We hebben immers allen dezelfde oervader, eenzelfde evolutionaire geschiedenis tot de wezens die wij thans zijn. Hoe kan het dan toch dat die ene rechtse blanke soort overwegend minder snugger is dan die ander?

Op deze kwestie hebben zich heel wat wetenschappers stukgebeten. Telkens stelde men vast dat de verschillen significant waren, maar men kwam niet verder dan hypothetische variabelen die zo dun onderbouwd bleken, dat menig professoraat zich bekeerde tot wat algemener fundamenteel gericht onderzoek. Bijvoorbeeld iets met fruitvliegjes. Tot onlangs. In het tijdschrift *Nature* werd deze maand een opzienbarende doorbraak gepresenteerd door wetenschappers van de *University of Maryland* in de Verenigde Staten. Deze beroemde universiteit (worldranking 27) staat bekend om zijn holistische benadering waarbij alle faculteiten intensief met elkaar samenwerken. Zo ook rond deze kwestie. Voor dit onderzoek koos men voor twee groepen van elk honderd blanke mensen, waarvan de ene met rechtse en de ander met linkse sympathieën. Wel moest men tekenen voor vergaand geestelijk en fysiek onderzoek, waaronder schedellichting. Dat viel lang niet mee. Hierop werd het gevangeniswezen aangeschreven. En met succes. voldoende ter doodveroordeelden stelden zich beschikbaar, mits verdoofd. Dit leidde al gauw tot een opmerkelijke bevinding. Meer dan 90% van alle onderzochte rechtse gedetermineerden bleken klinisch significant over minder neuronen te beschikken, verantwoordelijk voor perceptie, actie en hogere cognitieve functies. Een niveau dat eerder bij lagere gewervelden wordt aangetroffen.

Dat deze soort desondanks succesvol heeft weten te overleven komt volgens de onderzoekers doordat zij zich in haar verdedigingslinie als bubbel voortbeweegt. Inmiddels is een vervolgonderzoek aangekondigd over de involuntaire consequenties van dit verschijnsel

BOEKHOUDING 2017

1. Krielaars, Alles voor het moederland
2. Schimmelpennink, Moedig zijwaard
3. Bachiri, Jihad van de liefde
4. Donaldson, Gruffalo
5. Gardam, Onberispelijke man
6. Barend, Je ziet me nooit meer
7. Kok, Stad in oorlog
8. Cognetti, Acht bergeben
9. Heijne, Wereldverbeteraars

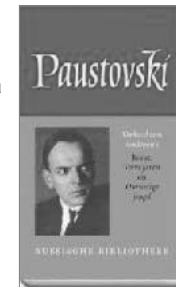
10. Hermsen, Melancholie onrust
11. Nescio, Geluk van in A'dam
12. Straaten, lachen zonder bril
13. Luyendijk, Kunnen we praten
14. Birney, Tol van java
15. Ferrante, geniale vriendin
16. Whitehead, Ondergrondse
17. Harari, Sapiens
18. Meijer, Vogelhuis
19. Zweig, Wereld van gisteren

20. Wells, Eind van eenzaamheid
21. Ferber, Pureperen land
22. Wieringa, De heilige Rita
23. Lahme, De familie Mann
24. Visser, Selma
25. Straaten, Hoezo oud
26. Michaelis Wereld waar ik buiten
27. Pley, Geluk
28. Tolstoj, Anna Karenina
29. Colette, Eerste keer dat ik mijn

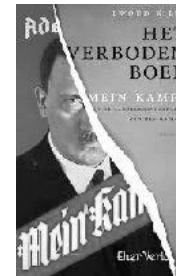
30. Roth, In het land van eeuwige
31. Fontaine, fabels
32. Spit, Het smelt
33. Haratischwill, Het achtste leven
34. Dis, In het buitengebied
35. harari, Homo Deus
36. Proulx, Schorshuiden
27. Mutsaerts, harnas van hansapi
28. Gardam, Trouwe vrouw
29. Blom, biografie Wolkers

30. Paustovsky, Verhaal leven
31. Schermer, Noodweer
32. Michaelis, Lenteloos voorjaar
33. Montijn, Tot opd e draad
34. Sattouff, Aarabier toekomst
35. Ferrante, Nieuwe achternaam
36. Mak Levens van jan Six
37. Dekkers, Volledige vergunning
38. Saint-exupery, Kleine prins
39. Tellegen, gefeliciteerd

40. Mersbergen, Ruiters
41. Pfeiffer, Peachez
42. Remarque, nacht in Lissabon
43. Jachina, Zulajka opent ogen
44. Heemstra, we noemen hem
45. Seethaler, Weense sigarenboer
46. Jones, Inham
47. Boland, Hij kan de de bout
48. Vos, getekende brieven
49. Wieringa, Dood Murat Idrissi

50. Kieft, verboden boek
51. Krauss, Donker woud
52. Waterdrinker, Tsjaikovskistr
53. Said, Ali en Nino
54. Binet, Hhhh
55. Paroutaud, De ngewisse stad
56. Brads, verzamelde gedichten
57. Bervoets, Fuzzi
58. Yalom, Dicht bij het einde
59. Kehlman, Tijn

60. Swarte, En toen de stijl
61. Ferrante, Wie vlucht die blijft
62. Visser, Aysa
63. Kopstoot
64. Zomeren, Alle vogels
65. Burgess, machten der duist.
66. Marsman, Het tegenovergest.
67. Driessen, Moord commend.
68. Malamud, De fikser
69. Hilberdink, Leven Johan Polak

Historisch overzicht

Best verkocht 1993-2017

(vervolg)

VOORUITGANG

Eind vorig jaar zag het er nog zo uit (foto links). Dat mensen de winkel nog konden vinden behoort tot de wonderen des levens. Maar nu is het (bijna) volbracht (foto rechts). We verheugen ons op het zonnetje.

KUNST IN DE ETALAGE

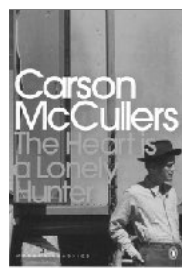

Misschien valt het u niet zo op, maar in de etalage hangen aan de rechterzijde telkens kunstwerken, gemaakt door Joan Verheijen (tel. 06-28369528). De laatste tijd zijn dat schrijversportretten. Ze zijn te koop!

4-5 MEI COMITE WETERINGPLANTSOEN

Elk jaar vindt op het Weteringplantsoen een druk bezochte dodenherdenking plaats. Dat gaat natuurlijk niet vanzelf. Er is een klein clubje van vrijwilligers, waaronder iemand van De Kleine Reus en ook de boekhandelaar, dit alles onder de bezielende leiding van Loes Mulders. Dit clubje zoekt nog iemand erbij. Qua inspanning moet u rekenen op een paar uurtjes per jaar. Belangstelling? Neem dan contact op met Loes, telefoon 06-22526999 of via de mail: mulders.boot@planet.nl

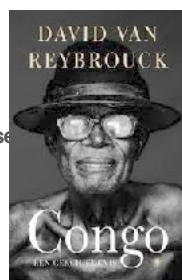
80. Munninghoff, Stamhouder
81. Szymborska, Einde en begin
82. Franzen, Vrijheid
83. Enquist, Bezoek lijfarts
84. Preusler, Meester zwarte molen
85. Draaisma, Waarom het leven
86. Zafon, Schaduw van de wind
87. Binet, Hhhh
88. Schubert, Monk
89. Verbogt, Echt iets voor jou
120. McCullers, Hart eenzame jager
121. Koelmeijer, Zwijgen Maria
122. Beeck, Kom hier dat ik je kus
123. Tornquist, Klein verhaal liefde
124. Kopland, geluk is gevaarlijk
125. Visser, laatste dagen
126. Ianoje, Sprkeloos
127. Heijden, Tonio
128. Auden, Vertel me waarheid
129. Konrad, Amsterdam

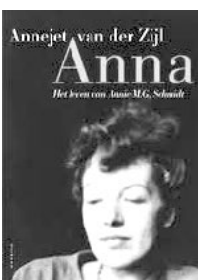
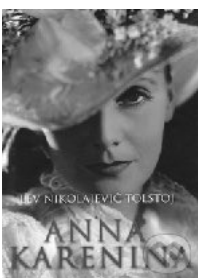
90. Vasalis Oude kustlijn
91. Palmen, Vrinedschap
92. Oort, kat in de stad
93. Krielaars, Alles voor moederland
94. Thijssen, Kees de jongen
95. Nescio, Verzameld proza
96. Mak, leven jan Six
- 97 Grunberg, Blauwe maandagen
98. Mortier, Godenslaap
99. Ferrante, Geniale vriendin
130. Waugh, Wittgensteins
131. Barnas, Alsof het voorbij is
132. Shorto, Amsterdam
133. Veronesi, Ban van mijn vader
134. Cervates, Don Quichotte
135. Vasalis, Verzamelde gedichten
136. Westerman, Ingenieurs ziel
137. Meijssing, Over de liefde
138. Loo, De tweeling.
139. Nietzsches tranen

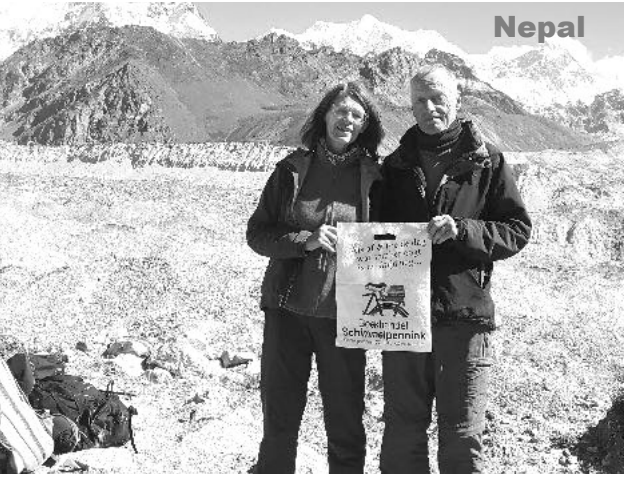
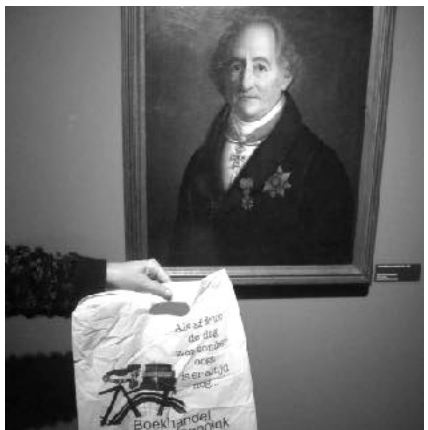
100. Tolstoj, Anna karenina
101. Reve Boek violet
102. Suskind, Het parfum
103. Palmen, I.M.
104. Giordano, Eenzaamh. priem
105. Hikmet, Mensenlandschappen
106. Hemmerrechts, Taal zonder mij
107. Dekkers, De larf
108. Saramago, Stad dr blinden
109. Marquez, Liefde in tijden van
140. Murakami, Norwegian wood
141. Koch het diner
142. Meijer, vasalis
143. Dragt, brief voor de koning
144. Lorca, Mooiste gedichten
145. Malot, Alleen op de wereld
146. Veronesi, Kalme chaos
147. Cossery, Luitaards vrucht.
148. Jong, Pier en ocean
149. Pamuk, Sneeuw

110. Zijl, Anna
111. jansen, Het moest maar eens
112. Swaab, Wij zijn ons brein
113. Dis, Indische duinen
114. Laxness, Onafhankelijke mense
115. Jong, Hokwerda's kind
116. Mulisch, Ontdekking hemel
117. Zijl, Sonny boy
118. Ottolenghi, Plenty
119. Zijl, Amerikaanse prinses
150. Reybrouck, Congo
151. Pessoa, gedichten
152. Hoeg, Smila's gevoel voor
153. Lighthart, Russisch water
154. Hermans, Nooit meer slapen
155. Babel, Alle verhalen
156. Brokken baltische zielen
157. Montaigne, Essays
158. Mak, Reizen zonder John
159. Roth, De radetzky mars

onze tasjes all over the world

Door ruimtegebrek dit keer een kleine selectie (sorry). Met de klok mee: Een liefdestafereltje op een eiland tussen onze tasjes. Met dank aan Bart. In Portugal zit onze Titia fraai tegen een bergruggetje. Vooruit, voor een keertje ook de winkel in beeld met Carel Alphenaar met de duim omhoog. Heel goed. Berry Vorstenbosch bewees met deze foto zijn bezoek aan het huis van Goethe. U ziet zijn hand, maar vooral de maistro in portret. En last but not least hoog in de bergen van Nepal bij het heilig meer van Tokyo, Hetty en Lex.

Historisch overzicht Best verkocht 1993-2017

1. Schimmelp, Moedig zijwaarts
2. Schmitt, Meneer Ibrahim
3. Marai, Goed
4. Bernieres, kapitein Corelli
5. Mak, Kleine gesch. Amsterdam
6. Rosenboom, Publieke werken
7. Jonker, Ik herhaal je
8. Said, Ali en Nino
9. Krielaars, brilletje Tsjechov

40. Ilf & Petrov, Twaal stoelen
41. Drummond, Liefde natuurlijk
42. Haddon, Wonderbaarlijke voorv
43. Aarts, Domweg gelukkig
44. Multatuli, Max havelaar
45. Verhulst, Helaasheid der
46. Esquivel, Rode rozen en
47. Wise, Vijf brandweermannetjes
48. Ville, Zonagen Jean Dezert
49. Dam, De dikke van Dam

10. Tomasi, Tigerkat
11. Saint-expury, Kleine prins
12. Hagen, Jij bent de liefste
13. Rowling, Harry Potter
14. Mak, Eeuw van mijn vader
15. Bakker, Boven is het stil
16. Barrico, Zijde
17. Mortier, Marcel
18. Tellegen, Bijna iedereen kan
19. Isler, Prins Avenue

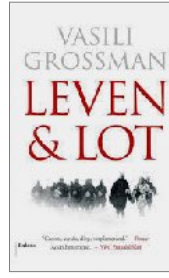
50. Foer, Alles is verlicht
51. Mak, Hoed verdween uit Jorwerd
52. Lewinsky, Lot familie meyer
53. Williams, Stoer
54. Coninck, Gedichten
55. Japin, Schitterend gebrek
56. Dikke vn Dale
57. Dante, Goddelijke komedie
58. Carmiggelt, gedrukt
59. Gaarder, Wereld van Sophie

20. Bauer, Selma het schaa
21. Voskuil, Het Bureau
22. Schlink, Voorlezer
23. Claudel, Grize zielen
24. Herzberg, Doen en laten
25. Mak, In Europa
26. Post, Lied van de maan
27. Oz, verhaal van liefde
28. Grossman, Zigzagkind
29. Coetzee, In ongenade

60. Shalev, Vier maaltijden
61. Tellegen, Hart onder de riem
62. Vroman, tekenaar
63. Baar, Jacob Olie
64. Mersbergen, Naar de overkant
65. Glastra van loon, passievrucht
66. Waal, Haa met amberkleurige
67. Wieringa, Dit zijn d namen
68. Mak, Engel van Amsterdam
69. Fredrikson, Anna, Hanna en

30. Grossman, Leven en lot
31. Wieringa, Joe speedboot
32. Holzwarth, Over kleine mol die
33. Mercier, Nachttrein Lissabon
34. Ruebsamen, Lied en de waarheid
35. Makine, Franse tesatament
36. Japin, Zwarte met witte hart
37. Lobel Bij uil thuis
38. Tellegen, Misschien wisten ze
39. Hosseini, Vliegeraar

70. Brink, Over het water
71. Hertmans, Oorlog en terpetijn
72. Wigman, Things of beauty
73. Enter, Grip
74. Luyendijk, Dit kan niet waar
75. Gogol, Dode zielen
76. Grunberg, Figuranten
76. Grunberg, Tirza
77. Pons, De seizoenen
78. Schmidt, Pluk van de petteflet
79. Bassani, Tuin Finzi Contini's

De negentiende eeuw in een notendop

Het leven van Jacob van Lennep

Stam Meuwese

Zou de Max Havelaar nooit verschenen zijn als schrijver en advocaat Jacob van Lennep zich niet er mee bemoeid had? Zouden de zeventiende-eeuwse coryfeeën Rembrandt en Vondel hun standbeelden gehad hebben als Jacob van Lennep zich er niet mee bemoeid had? Van Lennep bemoeide zich ook met het Noordzeekanaal, het Rijksmuseum, het Nationaal Archief en het

De negentiende eeuw vormde de hoogtijdagen van het nationalisme en dat heeft concrete symbolen nodig met helden en historie. De negentiende eeuw was niet saai, maar juist heel dynamisch: treinen, kanalen, bruggen. Ook de grondslag van de huidige democratie is gelegd in het midden van die eeuw. En de roman is een negentiende-eeuwse uitvinding. De geschiedschrijving is opnieuw vormgegeven.

Jacob van Lennep (1802-1868) is tussen 1830 en 1860 de spil van veel van dat alles. Eigenwijs, betrokken en taalvaardig. En of dat nog niet genoeg was rokkenjager. En reislustig. Bekend is de voettocht van drie maanden die hij als 21-jarig student met een vriend in de zomer van 1823 door Nederland maakt: een ontdekkingsreis in eigen land. Jacob van Lennep stond lange tijd onder druk van de conservatieve religieuze fanatici Willem Bilderdijk en Isaac da Costa, maar maakte zich van hen los en ontwikkelde zich meer in liberale richting. Van Lennep werd lid van vrijmetselaarsloge. Maar politiek gezien bleef hij conservatief: hij was bepaald geen partijgenoot van Thorbecke.

Van Lennep was een veelschrijver: gedichten van allerlei aard: historische vertellingen op rijm en poëtische bijdragen voor iedere gelegenheid en iedere emotie. Als proza schreef hij in de lijn van Walter Scott vooral historische romans: het Nederlandse volk moest zijn geschiedenis onderwezen worden. De bekendste titels zijn: De Roos van Dekama (1836), Ferdinand Huyck (1840) en Klaasje Seventer (1866). In deze boeken is meer historische ontwikkeling dan psychologische diepgang te vinden: gebeurtenissen boven de gevoelens.

Zijn amoureuze escapades verhinderden dat hij benoemd werd tot hoogleraar, maar verder was hij lid van ieder letterkundig en historisch

genootschap dat er toe deed.

Maar gaan we Jacob van Lennep nog lezen? Er zijn dertien delen gedichten en veertien delen romantische werken, drie delen dramatische werken, nog los van honderden historische en andere beschouwingen en vertellingen. Ik ben bang dat de boeken van Van Lennep gesloten blijven voor de lezers van vandaag.

Marita Mathijsen, als hoogleraar letterkunde dé specialist voor de negentiende eeuw, heeft het boeiende en dynamische leven van Jacob van Lennep vastgelegd in een eigentijdse biografie. En het is meer geworden dan dat: het is een biografie van de negentiende eeuw geworden. En die moet u lezen.

Nino Harataschwili

Het achtste leven

Arend Schulp

Een flinke pil die begint met een fabrikant met twee dochters, Georgië 1900. Hij heeft het recept voor een heerlijke chocoladedrank die de wereld moet veroveren. De dochters, Anastasia en Christina trouwen met respectievelijk een eerste luitenant en een rijke salonbolsjewiek die dikke maatjes is met 'de kleine grote man' in wie wij Beria, de Himmler van de USSR, herkennen.

De chocoladedrank veroverd de wereld niet als die concurrentie krijgt van het bolsjewisme dat aspiraties heeft in dezelfde richting. Stasia wordt tobrende moeder van Kostja en Kitty, Christina een vamp en bijslaap van Beria. Dan ontrollen zich dramatische levens, van Kostja en zijn nihilistisch nageslacht, dat weinig van zijn sovjetpathos moet hebben en Kitty die een kortstondige liefde met Andro, die zich ontpopt tot Oekraïens nazi-agent, moet bekopen met de epische martelpraktijken van de NKVD.

De naoorlogse perikelen liegen er evenmin om. En de beschrijvingen winden er geen doekjes om. Steppenwind en vrieskou, zeg maar.

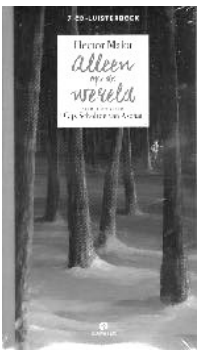
Boeken die emoties oproepen of zelfs emotionele reacties beogen krijgen vaak een etiket kitsch opgeplakt, maar in dit geval gebeurt dat absoluut niet. Alles wat beschreven is, kon gebeuren in de USSR zeker als 'die kleine grote man met die knijpbril' op het toneel verscheen. Het zet nog even de puntjes op de i waar het gaat om de aard van de sovjetdictatuur. Ik kan me voorstellen dat u niet ten tweede malen zit te lezen op een beklemmende leeservaring als 'Leven en Lot' van Grossman of Nir Baram's 'Goede Mensen', maar dit is ondanks alle ellende lichter, romantischer, veelkleuriger. En nu u het zegt, ik ga die neerlandicus toch nog eens vragen wat hij daar nu eigenlijk mee heeft bedoeld, met dat kitsch. Ik zie geen criterium dat dit boek kwalificeert.

De ommeloze Carl Deseyn
"Hoe kan je steeds verschijnen als een raadsel, waarvan de onthulling nabij is, en onbereikbaar ver?"
Een eeuwenoude boom in het Vlaamse dorpje Leupegem is inspiratiebron voor deze rijkgeïllustreerde poëtische uitgave.

De beroemde bereninvase van Sicilië
Dino Buzzati Smullen geblazen met dit heerlijke geestige en maatschappij-kritische sprookje over berenkoning Leonzino en zijn vrienden in hun strijd tegen de groothertog van Sicilië.
Een kinderboek? Zeker. (10+). Maar grote mensen zullen er niet minder plezier beleven. Van diezelfde Buzzati is overigens ook de geroemde roman *De woestijn van de Tartaren*.

Alleen op de wereld
Luisterboek
 Hector Malot
 Voorgelezen door Gijs Scholten van Aschat
 Het verhaal staat op maar liefst 7 cd's met de aangename stem van Gijs.
 Laat uzelf eens verwennen, lui op de bank, om dit prachtige verhaal nog eens tot u nemen.

Onno Blom
 Memoires van een biograaf
 Onno Blom krom jarenlang in de voersporen van Jan Wolkers en schreef er deze Privé-domein over.

De bergen revisited

Mirjam Gerretzen

Heel toevallig las ik de afgelopen tijd twee boeken die spelen in de bergen. Nu heb ik in het verleden veel in de bergen gelopen en gedwaald, dus het voelde een beetje als thuiskomen. Het ene boek is *De acht bergen* van Paolo Cognetti, een inmiddels veelgeprezen boek maar dan ook volkomen terecht. Het andere *Ein ganzes Leben* van Robert Seethaler.

Wat zo fantastisch is aan de wereld van de literatuur is dat je er net als in de bergen kunt dwalen zonder je ooit een moment te vervelen. Want op *Ein ganzes Leben* kwam ik weer via *De Weense sigarenboer* van dezelfde Seethaler, een onder andere ook al in natuurschetsen uitblinkend boek.
 Wat zo fijn is aan beide boeken is dat het eigenlijke onderwerp steeds een man is die alleen maar in de bergen kan leven, en dat het mannen zijn die leven en overleven zonder de ruis van bijvoorbeeld de stadsbewoner, die zich constant moet spiegelen aan zijn medestadsbewoners, zich moet verantwoorden, zich moet verhouden tot zijn medemensen en intellectueel zijn mannetje moet staan.
 In de bergen vallen de woorden weg, er is alleen de grootsheid van de natuur, het overleven ook, je hebt hier niets aan theorieën of intellectuele krachtmetingen. De mens valt stil en komt tot rust.

In *Ein ganzes Leben* (vertaald als *Een heel leven*) is de hoofdpersoon, Eggert, een eenvoudige man, je zou zeggen dat zijn leven niet interessant genoeg is voor de literatuur, maar Seethaler, geboren in Wenen, schrijft zo prachtig en poëtisch over zijn hele leven dat je wel door moet lezen.
 Als vierjarige wordt Eggert met een zak geld in een bergdal afgeleverd en in dit bergdal zal hij ook sterven. De titel is meerduidig te interpreteren: het verhaal van een mensenleven en een leven dat de moeite waard was. Dit dichtelijke boek is een genot om te lezen, in het Duits -

Oostenrijks -, maar vast ook in het Nederlands.

De acht bergen van Paolo Cognetti gaat, naast over een lastige vader-zoonrelatie, ook over de vriendschap van een stedeling, de zoon, met een bergbewoner, een jongen van zijn leeftijd. Een vriendschap van weinig woorden, van samen dingen in de bergen ondernemen. Dit is een boek dat behalve liefhebbers van de bergen vooral ook jonge mensen aan zal spreken. In hoeverre lijkt je op de vader waar je een moeizame relatie mee hebt. Cognetti werkt dit gegeven heel goed uit.

Daarnaast wil ik nog even aandacht vragen voor een verrukkelijk kleinood van een boekje: *Wieren* van Miek Zwamborn, prachtig uitgegeven door Van Oorschot, met mooie illustraties van Miek zelf, maar ook uit collecties van musea over de hele wereld. Er staan zelfs recepten met zeewier in. Alles wat je nog niet wist over deze intrigerende onderwater"wezens", zou je bijna zeggen. Deze erudiete kunstenaar en auteur is een alleskunster.

nacht

en toe toch wat hoop tussendoor) illusieloze leven van Bardamu in zijn werk als armdokter en zijn verwickelingen met een aantal personages zoals Robinson, Molly(aan wie hij liefdevolle herinneringen bewaart) en Lola in New York, de familie Henrouille in de banlieu Nancy, een kort verblijf in Toulouse en uiteindelijk weer in een buitenwijk van Parijs als arts in een psychiatrische inrichting.

Deze overweldigende beschrijvingen kan ik alleen maar illustreren met een aantal citaten van zijn rauw realistische, plastische, aardse aan straattaal verwante stijl. Aan het gebruik van zijn ...ben ik niet toegekomen. Dit stijlmiddel... is in zijn latere romans nog veel pregnanter aanwezig.

"Ik verzeker je, dat deze wereld er uitsluitend op uit is om iedereen te verneuken."

"Arme sloebers zijn altijd de klos. De ellende is gigantisch en gebruikt je gezicht als een dweil om er de smeerlapperij van de wereld mee weg te vegen."

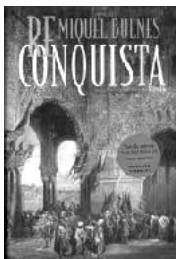
"Alles trilde in het onmetelijke gebouw en zelf werd je van je voeten tot je oren bevangen door dat getril; de ruiten, de vloer, het ijzer, alles schokte en beefde van onder tot boven. Automatisch werd je zelf ook een machine, al dat vlees van je bibberde in dat heidens kabaal, dat helemaal in je kroop en je hoofd vulde en wat lager je ingewanden door elkaar schudde."

"We zijn niets anders dan een pak lauwe en halfverrotte darmen en daarom zullen altijd wel moeite met ons gevoel. 't is niet moeilijk om verliefd te zijn, maar hou 't nou 's bij elkaar uit, dat is heel wat lastiger. Drek probeert niet voort te duren of groter te worden. Op dat punt zijn wij heel wat ongelukkiger dan stront."

"Het leven is niet anders dan een roes, stampvol met leugens, dus hoe verder je weg zit, hoe meer leugens je erin kunt stoppen."

"En zo is het ook met onze walgelijke pogingen om gelukkig te zijn; 't is zo'n grandioze mislukking dat je er, lang voordat je er voorgoed aan sterft, compleet ziek van zou worden."

"Een geweldig geouwehoer hangt grauw en eentonig boven het leven als een ontzaglijk ontmoedigende luchtspiegeling."

Miquel Bunès
 Reconquista
 Historisch epos over de herovering van Spanje door de Christenen op de Moren.

Willem van Toorn
 Jongenskamer
 Verhalend gedicht over de eerste levensjaren van vlak voor de oorlog tot heden.

Henriette van Eyk
 Vrouw tussen vier mannen
 Aukje Holtrop
 Biografie over deze (ten onrechte) vergeten schrijfster.

Reis naar het einde van de In een vertaling van E.Y. Kummer

Jan Melkert

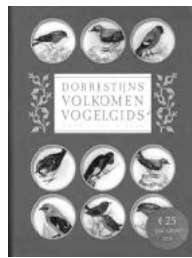
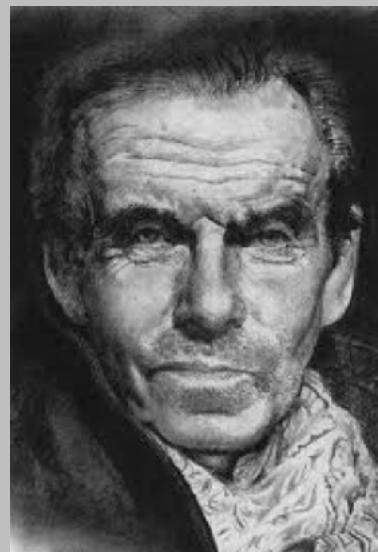
Ik was net begonnen met herlezing van Céline's eerste roman, toen bekend werd, dat de schilder/dichter Lucebert een verzwegene "jeugdzone" heeft begaan door met de nazi-ideologie te sympathiseren. Ook was de voorgenomen (her)uitgave door Gallimard van Céline's anti-semitische en racistische schotschriften aanleiding tot herlezing.

Telkens als de term foute schrijver valt, is Céline het sprekendste voorbeeld om dit fenomeen te illustreren. En telkens is het zo, dat de schrijver Céline wordt losgekoppeld van de anti-semitische persoon Céline. In de termen, zoals die in het tijdschrift Tirade werden gebezigd; "vorm" of "vent". Wordt de schrijver Céline beoordeeld op zijn werk(vorm) en op basis daarvan beschouwd als een van de grootste Franse schrijvers? De vraag is of vent en vorm wel gescheiden kunnen worden en het antwoord in het geval van Céline neigt naar ontkenning, als je ervan uitgaat dat zijn anti-semitische en racistische pamfletten deel uitmaakten van zijn schrijverschap.

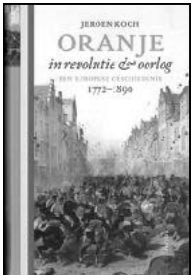
Maar hiertegen pleit weer het feit, dat zijn "reis naar het einde van de nacht" volledig gespeend is van anti-semitische ideeën.

Waar Proust ons in de salons van de Franse(Parijse) aristocratie rondleidt, neemt Céline ons in het personage Ferdinand Bardamu als frontsoldaat in de Eerste Wereldoorlog en als gewonde in verschillende hospitalen in Parijs, als koloniaal in Afrika, als emigrant in New York, als armendokter in een buitenwijk van Parijs, als arts in een psychiatrische instelling, mee in zijn cynische, misantropische beschrijvingen(reizen) van die werelden aan de onderkant van de samenleving, waar de sloebbers het hoofd

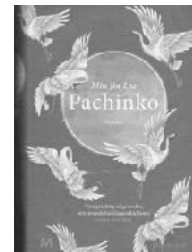
boven water proberen te houden. In zijn tirades tegen machthebbers en hun geprivilegieerde positie, tegen de kapitalistische uitwassen zoals Bardamu die ervaart in zijn periode in New York. Mijn tweede lezing van zijn roman wordt gekleurd door de boeken, die de laatste jaren zijn verschenen over ervaringen in de loopgraven. Maar de lotgevallen van Bardamu in Afrika en New York vond ik nog even indrukwekkend beschreven. Het verblijf van Bardamu in Afrika roept herinneringen op aan Conrad's Heart of Darkness. De rode draad in deze roman is het veelal, (want er schijnt af

Hans Dorrestijn
Dorrestijns volkomen vogelgids
Deze bundel bevat al zijn eerder geplubliceerde vogelverhalen, maar ook nieuw werk. De complete dikke Dorrestijn dus.

Jeroen Koch
Oranje in revolutie en oorlog
Hoe de Oranjedynastie zich een plek veroverde in Europa

Min Jin Lee
Pachinko
Koreans/Japanse familie-kroniek, die de gehele 20ste eeuw omvat. Denk aan *Wilde zwanen* en *Het achtste leven*.

Handboek voor schrijvers Deel 6: De schrijver en zijn voeding

Joop Quint

We begeven ons op onontgonnen terrein. Verondersteld mag worden dat in een handboek voor schrijvers een deel over voeding niet mag ontbreken. Een deel met praktische aanwijzingen voor de beginnende schrijver. Welke voeding inspireert het meest? Wat is het beste tijdstip om te eten? Dat soort zaken. Maar er is niets over bekend.

We begeven ons op onontgonnen terrein. Verondersteld mag worden dat in een handboek voor schrijvers een deel over voeding niet mag ontbreken. Een deel met praktische aanwijzingen voor de beginnende schrijver. Welke voeding inspireert het meest? Wat is het beste tijdstip om te eten? Dat soort zaken. Maar er is niets over bekend.

Overigens geldt dit niet alleen voor schrijvers. Het gaat om de hele culturele sector. Wat eten schilders? En musici? Voor dansers mag je veronderstellen dat ze weinig eten. Maar dat is dan ook alles wat er over te vinden valt.

Het gaat hier niet zo maar om een lacune in onze kennis over het gedrag van schrijvers. We weten niet wat ze eten. So what, we weten ook niet of ze veel fietsen. Maar zo is het niet. De voeding en de eetgewoonten van een schrijver zijn bepalend voor zijn werk. Het is vergelijkbaar met spinazie. Popeye kon niets zonder spinazie.

Om het mooi te zeggen: de voeding is een onbeschreven blad in de literatuurwetenschappen. Wat heeft men daar tientallen jaren zitten doen? Het ligt voor de hand dat Multatuli nasi heeft gegeten en dat dat belangrijk heeft bijgedragen aan zijn productie. Maar waar is het wetenschappelijk onderzoek waarmee dit wordt aangetoond?

En verondersteld mag worden dat Vestdijk van spruitjes hield. Maar we weten het niet. Die spruitjes zouden een zeer verhelderend licht werpen op zijn hele oeuvre.

Lucebert is helemaal een prachtig voorbeeld. Natuurlijk hield die van Bratkartoffeln, maar we weten het niet zeker. Niemand heeft er op gelet. Er is geen onderzoek naar gedaan. Er

bestaat geen promotieonderzoek: "Lucebert en zijn eetgewoonten." Was dat er wel geweest dan hadden we niet op zijn biografie hoeven te wachten om zijn Nazisympathieën vast te stellen.

Dus we moeten vast stellen dat we heel veel niet weten. En dat we om die reden ook heel weinig handreikingen aan beginnende schrijvers kunnen doen. Nog erger we moeten er vanuit gaan dat de kwaliteit van de Nederlandse literatuur is achtergebleven. Achtergebleven bij wat ze had kunnen zijn als er meer bekend was over de invloed van voeding op de literaire productie.

Enkele vragen en daarmee even zo vele aanzetten tot promotieonderzoek van literatuurwetenschappers: Hebben dichters speciale voeding nodig? Als je korte verhalen schrijft, kan je dan beter kleine hapjes eten? Wat is het effect van voedingssupplementen?

Er is dus sprake van een grote achterstand op het gebied van onderzoek naar de relatie tussen voeding en literatuur. Op een terrein doen we het goed. We maken heel veel kookboeken.

HARRIE GEELEN *Kunt u mij de weg naar Hamelen vertellen, meneer?*

De weg naar Voorgoed

Harrie Geelen
De weg naar voorgoed
Dit is het eerste deel van een trilogie, waarin de fantasiewereld van Harrie Geelen (denk aan; *Kunt u mij de weg naar Hamelen, meneer?*) ruim baan krijgt.

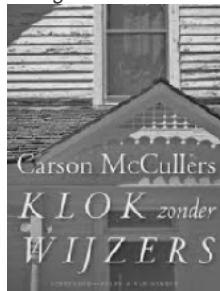
102.000 namen
Eenvoudiger kan het niet worden vormgegeven, dit kale maar indrukwekkende monument met de namen van de 102.000 vermoorde Nederlandse Joden, Sinti en Roma, met hun geboorte en sterfdatum. Een eerdere poging hiertoe bevatte zoveel fouten en hiaten dat deze finale uitgave noodzakelijk maakte.

Kira Wuck
De zee heeft honger
 Ook geen lachebekje, deze dichteres die doorbrak met *Finse meisjes*. Dit is het titelgedicht van haar nieuwste bundel; *De zee heeft honger*

Als je wilt weten waar mensen wachten dan moet je peuken zoeken op het strand liggen kleine dromen als opgevouwen briefjes

wachten is als de zee tijd komt naar ons toe maar kan zich ook van ons keren als een uitgestrekte droogte

Carson McCullers
Klok zonder wijzers
 Speelt zich af in de jaren 50 in Amerika waar de rassen-segregatie onder druk komt te staan. Evenwaardig aan haar eerdere beroemde roman *Het hart is een eenzame jager*.

Griet Op de Beeck

Het beste van onszelf?

Frans Woolthuis

Schrijf een roman (niet voor lachebekjes bedoeld) en zet de volgende personen bij elkaar: Een depressieve rechter Lucas, die tijdens midlifecrisis Jezusachtige allures krijgt en meent zelfmoordenaars te moeten stoppen; zijn dominante aanstaande ex-vrouw, die alleen maar met zichzelf bezig is en niet naar hem luistert; zijn zus die in een inrichting zit na incest in haar jeugd; zijn moeder die alles ontkent of althans vindt dat er een hele hoop zand overheen kan en zijn vader die zich helemaal gedraagt alsof hij van de prins geen kwaad weet. Voeg daar nog drie potentiële zelfmoordenaars aan toe, onder wie een jonge jongen van wie de moeder kort daarvoor zelfmoord gepleegd heeft en mishandeld wordt door zijn vader. Hij wordt door Lucas ‘gered’ in tegenstelling tot de derde die na hem de hand geschud te hebben toch springt.

‘Eh bien, continuons’, laten we doorgaan, zegt Garcin aan het eind van *Huis Clos*, een toneelstuk van Sartre dat zich in de hel afspeelt. Voor de toeschouwer is het tijdens het stuk heel duidelijk geworden dat de hel voor de drie hoofdpersonen bestaat uit het feit dat zij continu bij elkaar moeten blijven. Incompatibilité des humeurs is daarbij nog een understatement. Er valt niets meer te kiezen. Het is zoals het is: louter ellende.

Het beste dat we hebben van Griet Op de Beeck bestaat uit een opeenhoping van (oud) zeer, relatie-ellende en intermenselijk misverstaan. Er valt weinig te lachen. Toch meent Griet er een positief eind aan te breien door Lucas aan het eind wat radicalere keuzes te laten maken. Zijn hakkende zuster vindt dat leven het beste is wat we hebben, maar ik denk niet dat de lezer een positievere blik op het leven heeft gekregen na dit boek. De wijd uitlopende monologues interieures van Lucas geven daar weinig aanleiding toe. Zij lijken soms regelrecht afkomstig uit het dagboek van een somber schoolmeisje, terwijl de dialogen tussen hem en de personen uit zijn buitenwereld (vooral die met zijn praktisch ingestelde vrouw Isabelle) wel vaak weer heel sterk en beeldend zijn. Dat er geen gewoon mens in literatuur voorkomt weten we sinds Reve, maar een grammetje meer lichtheid, een onse meer

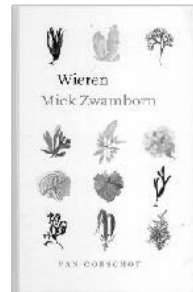

Zo geven zij een, volstrekt ander, voorbeeld van een groep Franse hackers, het Urban Experiment (UX), die via het ondergrondse tunnelsysteem in Parijs terecht kwamen in de opslagruimtes waar de Franse staat nationale kunstwerken bewaarde. Deze kunstwerken verkeren vaak in slechte staat en deze groep hackers knapt ze nu illegaal op. Of neem de biochemicus Stephen Friend. Hij is tegenstander van de traditionele wijze waarop wordt omgegaan met kennis over de bestrijding van ziektes. Hij heeft een netwerk opgezet, Sage Bionetworks, waar wetenschappers en farmaceutische bedrijven informatie over de behandelingen van ziektes kunnen toevoegen. Deze informatie is voor iedereen toegankelijk en gratis te gebruiken.

En zo worden er nog meer, zeer uiteenlopende voorbeelden gegeven van sterk gemotiveerde individuen die daadwerkelijk iets veranderen. Wat motiveert nu een buitenbeentje? Net zoals dat bij de formele economie geldt, zijn buitenbeentjes op zoek naar waardering en erkenning. Soms speelt waardering in de vorm van geld wel een rol maar veel van de beschreven buitenbeentjes zijn intrinsiek gemotiveerd. De economie van de vorige eeuw draaide vooral om efficiency, standaardisatie en specialisatie. Daar pasten werkenden bij die zich keurig aan de regels hielden. De neiging om alles in regels te vatten lijkt evenwel te zijn doorgeschoten en als we niet oppassen lopen we vast in de regelzucht. We kunnen best wat meer mensen gebruiken die buiten de lijntjes durven te kleuren en tegen de regels in durven gaan. Meer buitenbeentjes dus.

Dorthe Nors
Spiegel spiegel schouder
 Over het leven van een jonge vrouw, die richting zoekt in een schijnbaar doelloos bestaan. Ze is grappig, slim en een tikje ongemakkelijk...

Miek Zwamborn
Wieren
 Wist u dat wieren de grootste zuurstof-producenten van de wereld zijn? Maar de wieren betekenen nog veel meer. Ze vormt de sensueelste familie van waterplanten en duikt overal op. Bezongen, gefilmd, geschilderd. En wat dacht u aan wieren als gerecht? Miek Zwamborn schreef (en illustreerde) een fraaie ode aan deze plantensoort.

De Buitenbeentjes-economie

Lessen van gangsters, kameelmelkers, hackers en andere vreemde ondernemers

Peter Blok

De vraag is hoe het komt dat organisaties, instellingen, instituties of landen ontstaan en verdwijnen maar vooral hoe ze veranderen. Vaak is dit onder druk van de omstandigheden. Zo is het schier ondenkbaar dat de Verenigde Naties of de Europese Unie zouden zijn opgericht zonder de beide wereldoorlogen en dan meer in het bijzonder de laatste. Maar het kan ook zijn dat bepaalde individuen de doorslag geven bij verandering.

De Buitenbeentjes economie van Alexa Clay & Kyra Maya Phillips, gaat over dergelijke individuen. De eerste twee buitenbeentjes die worden opgevoerd zijn, lach niet, een handelaar in kameelmelk en een kameelboer. Kunnen zij nog worden beschouwd als onconventioneel, veel andere buitenbeentjes worden aanvankelijk aangeduid als zwendelaars, bandieten, aasgieren, vagebonden, gangsters, hackers en kluzenaars en worden vaak met de nodige scepsis en argwaan bejegend.

Maar wat zij gemeen hebben is dat zij ingaan tegen de bestaande regels, wetten en afspraken. In tweede instantie worden ze vaak bejubeld en als helden ingehaald. Een bekend voorbeeld (beschreven door Debora L. Spar in *Ruling the Waves*) uit de 16^e eeuw is Francis Drake die vanaf zijn 13e een succesvol piraat is maar later door de Londense financiële elite wordt ingehuurd en uiteindelijk zelfs door Koningin Elisabeth wordt geridderd.

Maar ook tegenwoordig wordt er, voor de beveiliging, veel gebruik gemaakt door overheden en bedrijven van voormalige hackers. De schrijvers hebben meer dan 5000 voorbeelden opgespoord van buitenbeentjes, die we vaak tegenkomen in de informele sector van de economie, en waarvan ze er 30 uitgebreider hebben beschreven. Een daarvan is de geschiedenis van de piraten uit Somalië. Deze piraterij

ontstond aan het begin van de jaren negentig. Het was in die tijd dat illegale buitenlandse vissers de zee voor de kust van Somalië begonnen te plunderen. De regering van Somalië was op dat moment te zwak om daar tegen op te treden. De Somalische vissers namen het recht in eigen hand en begonnen de buitenlandse vissers aan te vallen en met succes. Dit begon kleinschalig en informeel maar groeide uit tot een professionele bedrijfstak die tussen 2005 en 2013 bijna 400 miljoen dollar heeft verdiend met de losgeldende die zij ontvingen voor 179 gekaapte schepen.

De schrijvers willen met dit voorbeeld niet de illegaliteit verheerlijken. Ze willen laten zien dat vernieuwing ontstaat vanuit verzet tegen het bestaande.

humor, ietsje meer relativering zou wat mij betreft wel mogen. Na *Het smelt* van Lize Spit is dit weer zo'n Belgisch boek waarin de wereld weinig opwekkend wordt verbeeld. Lijdt België aan een Dutrouxcomplex? Op de cover van het boek staart een heel serieus kijkend jongetje ons met grote ogen aan. Hij huilt niet, maar doet me toch denken aan de huilende zigeunerjongetjes die je in allerlei varianten in verkeerde huishoudens aantreft. De moralistische toon van Lucas cq de schrijfster en het melodrama dat alle kanten uitspat zet mij in ieder geval niet aan het denken over de wereld waarin wij leven en het leven zelf, omdat de schrijfster ons niet bepaald een keuzemenu voorschotelt. Het is van het begin af aan duidelijk waar het boek heengaat; wij worden door de schrijfster in een keurslijf geregend. Eén van de motto's van het boek geeft weinig reden tot misverstand: 'To leave the world a little better than you found it. That's the best a man can ever do.' (Paul Auster). Dat schijn je te bereiken door - en ik citeer de achterflap - 'de schoonheid van echte soorten samen', maar ik zou met geen van de hoofdpersonen 'op café' willen gaan.

SVETLANA ALEXIJEVITSJ
DE LAATSTE GETUIGEN
KINDREN IN DE TWEEDE WERELDOORLOG

Svetlana Alexijevitsj
De laatste getuigen
Toen de Duitsers in 1941 Wit-Rusland introkken waren het nog kinderen. Alexijevitsj ging op zoek naar deze ogetuigen en kreeg o.a. voor dit verslag de Nobelprijs.

Van wie is de stad
Floor Milikowski
Meeslepend portret van deze Groene-redacteur over Amsterdam, dat dreigt te bezwijken onder het neoliberalisme. Is Amsterdam er voor haar bewoners, of is zij slechts een economisch wingewest?

Saving Capitalisme

(For the many Not the Few)

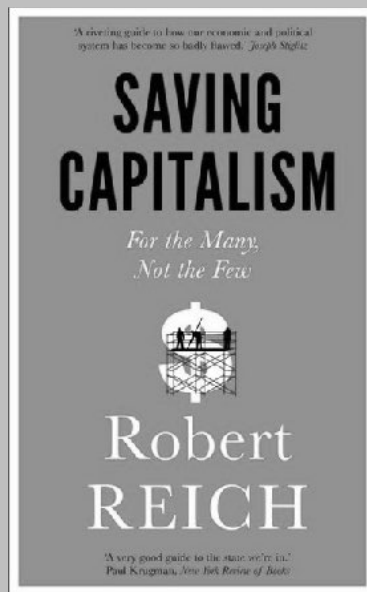
Peter Blok

De Verenigde Staten is een land van extreme tegenstellingen. Niet alleen tussen rijk en arm maar ook van extreme oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken. We zien anarchisten, communisten, verschillende typen libertairen zoals de aanhangers van de Tea Party, autonomen en serieuze democraten.

Robert Reich behoort tot de laatste categorie. In *Saving Capitalism* beschrijft hij de oorzaken van de huidige economische en politieke crisis in de Verenigde Staten. Volgens Reich komt dit door de valse tegenstelling die wordt gecreëerd tussen de vrije markt en de overheid. Volgens hem hebben we beide nodig maar op dit moment is de vrije markt volgens hem een illusie omdat grote ondernemingen, banken, Wall Street en de overheid de regels zodanig hebben gemanipuleerd dat deze slechts ten goede komen van een kleine groep rijken.

Dit lijkt op het verhaal van de eerste de beste communist maar dat is geenszins het geval. Reich diende als Minister van Arbeid onder Clinton en is hoogleraar in Berkeley. Wat er vanaf het eind van de vorige eeuw is misgegaan, is dat er in de VS geen sprake meer is van voldoende tegenkrachten zoals die in de vorige eeuw bijvoorbeeld kwamen vanuit de vakbonden. Het gevolg is dat de rijkdom steeds ongelijker wordt verdeeld en dat de burgers hun vertrouwen in de gevestigde macht hebben verloren. Daar komt nog eens bij dat er in de toekomst onvoldoende werk zal zijn voor iedereen, zoals hij al veel eerder voorspelde, en dat creëert een geweldig groot probleem. De kernvraag is dus hoe we in de toekomst het werk gaan verdelen maar vooral de opbrengsten daarvan. Hij noemt verschillende, realistische alternatieven waarvan de invoering van een

basisinkomen er een is. Voor een ieder die zich zorgen maakt over het opkomend populisme in de wereld is dit een absolute must en een hoopgevend zonnestraaltje uit het land van de ongekende mogelijkheden zelfs als je het niet eens bent met alle door Reich voorgestelde oplossingen.

sportbeoefening aanzette. Dikwijls een nuttige afleiding binnen een totalitaire en bezette staat. Zij wilde in de mainstream van het Gouden Elftal dat haar oudste zoon voetballer zou worden. Was dat omdat Puskás haar ogen en hart streelde.

De fysiek beperktere Péter moest het echter tegen zijn potige jongere broer afleggen. De roem van Marton reikte tot in het nationale elftal; hij scoorde in Rotterdam in 1985 toen de Hongaren verrassend in de Kuip van Oranje wonnen en zodoende hun ticket naar de WK verspeelden. Hij speelde vervolgens voor Austria Wien en AEK Athene.

De voetbalcarrière van zijn broer, de liefde voor deze sport binnen de familie, de glorie dagen van het Hongaarse voetbalelftal met de Olympische voetbaltitel in 1952; de 6-3 overwinning in Wembley op de Engelsen een jaar later, maar meer nog de nederlaag in de finale van de WK op 4 juli 1954 in het Wankdorf Stadion van Bern tegen de West-Duitsers (Frits Walter, Helmut Rahn – later bij Vitesse gespeeld – Hans Schaeffer, ...) kronkelen verweven in associaties, herinneringen, historische terugblikken, slidings, dribbels en strafschoppen door zijn boek(en).

Het toeval wil dat ik begin negentiger jaren op de Hongaarse televisie een documentaire zag over een groep schrijvers die elkaar wekelijks op een veldje

troffen en er fysiek en verbaal hard tegen aan gingen. Ik kreeg de gelegenheid om ze als team – Peter Esterhazy, Endre Kukorelly, Laszlo Garaczi, Gyula Zeke, Zsolt Farkas... in het kader van een schrijversfestival uit te nodigen. Op een onbenullig knollen grasveldje speelde het « wonderteam » van de Hongaarse literatuur tegen een bijeengeraapte Russisch-Moldavische combinatie onder dappere aanvoering Victor Erofeev, Evgueni Popov en Yuri Molodkovets. Het werd een stevige revanche van Mexico 1986, toen de Sovjets tijdens de WK de Hongaren met 6-0 van het veld speelden.

Esterhazy rook wraak, scoorde 5 maal en zijn equipe versloeg de Russen met 8-1.

Verklaring na afloop van Victor Erofeev tijdens een interview voor Satelliet 3: « terwijl wij oorlog voerden, speelden de Hongaren voetbal... ».

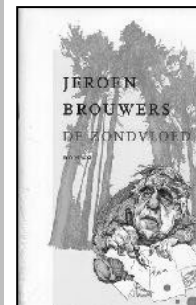
Dat Péter Esterhazy naast een origineel en vakkundig schrijver ook een bijzondere voetbaltechnicus was dat heb ik aan den lijve ondervonden. Door een blessure ontbrak er een Russische ster speler (Andrej Bitov) en ik mocht in de goal plaatsnemen. Zonder overdrijving heb ik daar oren die eindeloos fluiten aan overgehouden. Slechts wanneer ik Esterhazy ter hand neem, verzachten de pieptonen.

Guillermo Rosales
Het huis van de drenkelingen
Een schrijver wordt opgenomen in een gekkenhuis. Het blijkt de hel.

Herman Brusselmans
Feest bij de familie van de Velde
De oude van de Velde wordt 85 jaar. Zijn vrouw organiseert het feest en inviteert een verrassingsgast.

Jeroen Brouwers
De zondvloed
Fraai gebonden jubileumuitgave van dit absolute meesterwerk.

Peter Esterházy

Een kunstenaar van een voetballer

Ton Vink

Van de in 2016 overleden Hongaarse schrijver en fervent voetballer Péter Esterházy is postuum zijn laatste en door Györgi Dandoy meesterlijk vertaalde boek *Geen Kunst* verschenen. Prachtig, giftig, komisch, poëtisch, liefdevol, anekdotisch.

Deze Hongaarse taal- en woordkunstenaar goochelt en jongleert met woorden en zinnen, zoals zijn legendarische voorgangers en voorbeelden, Ferenc Puskás en Nandor Hidegkuti dat met de bal deden.

Esterházy heeft een uitgebreid en gevarieerd oeuvre bij elkaar geschreven waarin hij probeert aan te tonen dat 'de komedie maar een stap verwijderd is van de tragedie'. En dat geldt ook in de sport.

Zoals het spook van het Gouden Hongaarse voetbalelftal uit de jaren vijftig tot op de dag van vandaag over de poesta zweeft, zo scheert de literaire magie van Esterházy en zijn befaamde adellijke geslacht door de paleizen, de straten en harten van Viktor Orbans goelashland.

In zijn kolossale roman '**Harmonia Caelestis**', later aangevuld door '**Verbeterde Editie**', ontleedt de schrijver de geschiedenis van familie Esterházy en de dubieuze rol van zijn vader maar krijgt broer Marton, de voetbalinternational, zijn verdiende plek en verering in '**Reis naar het einde van het strafschopgebied**' dat in 2006 bij de Arbeiderspers in vertaling van Edwin van Schie verscheen terwijl moeder Esterházy, die sprekend op de koningin van Groot-Brittannië leek, opnieuw na '**De hulpwerkwoorden van het hart**' centraal staat in '**Geen Kunst**'.

Nu wil het feit **dat** moeder Lilike (1916 – 1980) haar zonen naast een intellectuele vorming, (Péter studeerde wiskunde) tot

Landschapspijn

De Nederlandse boeren zitten dik in de problemen met hun hardcore business . Afgeknepen door supermarkten en wereldhandel (80% gaat over de grens), is het logisch dat ze de boel bedonderen met berm-, mest- en tweelingkalfjes.

Fraude? Overlevingsnoodzaak! En zo ploeteren ze voort op hun killing fields waar elk jaar 500 miljoen kippen na 6 weken (ze kunnen 10 jaar worden) machinaal aan de haak worden geslagen, 50 miljoen varkens op anderhalve vierkante meter na 6 maanden de keel wordt doorgesneden, en anderhalf miljoen koeien hun korte leven als melkfabrieken worden ingezet.

Dat in deze branche, het paradepaardje van het CDA, deze hele levende have op ons kleine stukje aarde volkomen rechteloos industrieel wordt vermalen, tart feitelijk onze zogenoemde beschaving.

Maar er is meer.

Onlangs schreef Jantien de Boer een pamflet over landschapspijn. Pijn die ze voelt bij het aanzien van haar huidige Friesland dat de laatste decennia sluipenderwijs is verschaald tot een economisch wingewest. Friesland, het land van de wijdse vergezichten, de boerderijen, de koeien, de grutto's, de bloemen. Dát land blijkt van de aardbodem verdwenen. Om de mega landbouwmachines niet te laten wegzakken, wordt de waterstand kunstmatig laag gehouden. Wat rest zijn volledig doodgemeste raagrassvelden waar elke liter melk van de turbokoe drie liter stront oplevert. U begrijpt het probleem. Wij zitten als stedeling nog op het niveau van sijsjes en drijsijsjes, dus kenners zijn we niet, maar dit pamflet maakt duidelijk dat door deze ontwikkeling met name de

biodiversiteit inmiddels volledig naar gort is geholpen. Geer Mak wees in dit verband terecht op het falen van de landelijke, maar ook Friese overheid. 'Want', zegt hij, 'waar de prioriteiten van boeren en burgers botsen, heeft de overheid in te grijpen. Jantien de Boer treurt. Landschapspijn. Ze is troosteloos. Misschien rest hier als enige hoop de opwekking van Louis Paul Boon; sla ze 'n geweten.

De waanzinnige boomhut van 91 verdiepingen
Andy Griffiths
Toch wel heel geestig, deze uitdijende boomhut

Colum McCann
Schrijftips van deze Ierse topschrijver, hoger kun je niet stijgen

Bert Keizer
Voltooid
De auteur is levenseinde kliniek-arts en legt in dit pamflet uit waarom de pas aangenomen initiatiefwet 'voltooid leven' niet deugt.

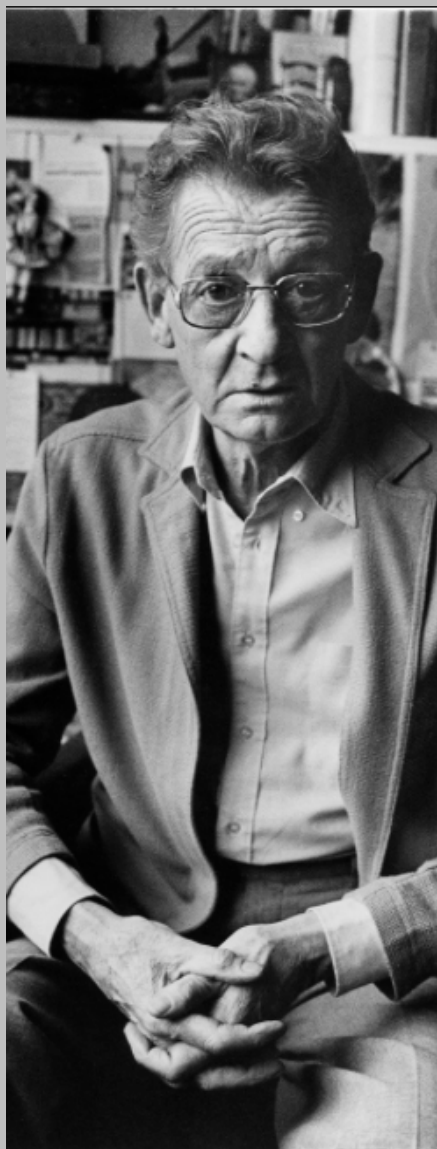
Simon Carmiggelt en het theater

Frans Schouten

Er zijn veel bloemlezingen samengesteld uit het werk van Simon Carmiggelt. We kennen de kroeg-, kinder-, poezen-, bejaardenverhalen om enkele onderwerpen te noemen. Uit zijn observaties komen enkele gemeenschappelijke kenmerken naar voren. Carmiggelt, of zijn alter ego Kronkel, is een geboren verteller en hij roept altijd een boeiende sfeer op waarin de lezer zich deel voelt uitmaken van de situatie of de handeling. Voorts smeedt Carmiggelt de voorvallen die hij beschrijft aan een met een bewonderenswaardig veelzijdig taalgebruik. Aan zijn ervaringen als toneelcriticus en zijn vriendschap met vele persoonlijkheden uit de theaterwereld wordt minder aandacht besteed.

Daaraan kan nog wel wat worden gedaan. Want in zijn herinneringen aan bevriende acteurs en toneelschrijvers is de verteller en stylist Carmiggelt op zijn best. Achtereenvolgens zullen wij in de komende *Bodes* het licht laten schijnen op zulke theaterpersoonlijkheden als de toneelschrijvers L.A.J. Burgersdijk en Herman Heijermans, de acteurs Esther de Boer-van Rijk, Louis Bouwmeester, Rika Hopper, Theo Mann Bouwmeester, Caro van Eyck, Albert van Dalsum, Fien De la Mar, Kees Brusse en Ko van Dijk.

De geschreven portretten die Carmiggelt van hen heeft gemaakt, kunnen als een aanvulling dienen bij hun geschilderde portretten die de toneelliefhebber in menig Nederlands theater kan bewonderen.

Esther de boer-van Rijk (1853-1937).

Legendarische reputatie, vooral in de stukken van Herman Heijermans (1864-1924). In diens 'Op hoop van zegen' maakte zij de rol van Kniertje onsterfelijk.

ADEM. (Het Parool 29-1-1964).

Er bestaan – of liever bestonden, want het boekje is alleen nog maar in antiquariaten te vinden – herinneringen van Frans Hulleman, aan de jaren toen hij, als dramaturg, werkte bij het toneelgezelschap van Herman Heijermans. Hij beschrijft daarin een avond in de schouwburg. “Op hoop van zegen” wordt opgevoerd en Heijermans is druk bezig met het tellen van de recette. Tevreden zegt hij tegen Hulleman: ‘Die ouwe Hoop doet het nog goed’.

Hoe goed ‘die ouwe Hoop’ het nu, tientallen jaren later, wéér doet bewijzen de recente opvoeringen door de Nederlandse Comedie, met een prachtige Kniertje van Mimi Boesnach. Zij heeft deze rol eigenlijk eerst recht verlost uit een zeker isolement, net als Henk van Ulsen dat heeft gedaan met ‘De wijze kater’, Want ‘De wijze kater’ was de glansrol van Jan Musch, net zoals ‘Monsieur Topaze’ in Nederland het geestelijk eigendom was van Cor Ruijs. Zulke creaties zitten zo vast aan een bepaalde acteur, dat er jaren overheen moeten gaan, eer een volgende er aan durft beginnen.

Voor Kniertje gold eigenlijk hetzelfde. Kniertje was Esther de Boer-van Rijk en zolang er in Nederland veel mensen rondliepen, die haar dat tragische vrouwtje hadden zien spelen, stond een andere actrice die de rol ambieerde voor een enorme barrière. Maar het aantal mensen dat kan zeggen: ‘Ik heb ‘t nog van mevrouw de Boer-van Rijk gezien’, is nu voldoende geslonken, om de weg voor Mimi Boesnach geheel vrij te maken.

Ik hoor nog nèt tot die gestadig minderende groep, al moet ik er bij voegen dat ik de rol van haar zag, toen ze al erg oud was en het toneel eigenlijk vaarwel had gezegd. Het was in de jaren dertig. Iemand zag toen brood in een heropvoering van ‘Op hoop van zegen’ met mevrouw de Boer-van Rijk als Kniertje. Hij formeerde een niet erg sterk gezelschap en maakte propaganda, onder het weinig fijnzinnige motto: “Ga dat zien, voor het te laat

is”.

De crisis drukte zwaar op het Nederland van die dagen en ook het toneel leed er onder. Het was de tijd toen acteurs, als ze tenminste niet zonder werk liepen, acht maanden contract kregen. In de zomer moesten ze maar zien. Daar schmierden ze zich zorgelijk, met kluchten en cabaretjes, doorheen. En als ze in september terugkeerden bij hun gezelschap, kregen ze vaak te horen dat ze wel konden blijven, maar voor wat minder geld. En dat deden ze dan maar. Werkloosheid was erger.

Enfin, het was die goeie, ouwe tijd, die sommige toneelmensen met bezwaren tegen de huidige “verzekering van de wieg tot het graf” wel eens idealiseren – waarschijnlijk omdat hij voorbij is. Het bijeengeraapte groepje dat toen met “Op hoop van zegen” door het land reisde, werkte en at uitsluitend en alleen bij de gratie van de oude vrouw, die haar legendarische succesrol weer eens opgenomen had. Zonder haar, zou de zin aan de voorstelling ontvallen en iedereen op straat staan.

Thans wijlen de acteur Ludzer Eringa heeft me wel eens over die tournee verteld. Men reisde per bus. Achterin was voor mevrouw de Boer-van Rijk, die tegen deze vermoedenissen eigenlijk niet meer op kon, een bed geconstrueerd waarin zij, op de lange tochten door het land, wat probeerde te slapen. Om haar niet te storen, praatten de acteurs in de bus fluisterend met elkaar. Soms – zo vertelde Eringa – zei er een plotseling, op verschrikte toon: “Stil. Ik geloof dat ze niet meer ademt”. En dan verstijfde de hele troep. Want haar oude, vermoede ademtocht hield hen in leven, dat wisten ze.

Het zou een mooi motief zijn – maar dan voor Tsjechow of voor Gogol. Want braaf, welvarend Nederland gelooft zoiets niet meer.

Kronkel